

Archivní síť 2022 (62 archivů) a aktuální dění na poli akreditovaných archivů

Zákonem č. 416/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně dalších zákonů a nabytí účinnosti k 1. 1. 2022 DOŠLO KE

- zrušení **dvou organizačních jednotek** SOA Praha – SokA Praha-východ se sídlem v Přemyšlení a SOkA Praha –západ se sídlem v Dobřichovicích, **nahradil SOkA Praha-venkov** se sídlem v Dobřichovicích
- přejmenování SOA v Zámrsku na SOA v HK

SOUKROMÉ ARCHIVY – 9

zřizuje fyzická nebo právnická osoba, MV **metodicky usměrňuje** (popř. celostátní soupisy archiválií) viz § 44 písm. d), podmínkou je získání akreditace od MV

Momentálně nejistý osud dvou z nich:

- ✓ Archiv České strany sociálně demokratické
- ✓ Archiv společnosti Sokolovská uhelná

VEŘEJNÉ ARCHIVY – 53

s celostátní působností - 2

Národní archiv (státní)

- správním úřadem, **přímo řízený ministerstvem**

Archiv bezpečnostních složek (zřízen zákonem č. 181/2007 Sb.)

- správním úřadem, přímo řízený Ústavem pro studium totalitních režimů, **odbornou činností řídí MV**

s působností vymezenou cca územím krajů - 7

oblastní archivy (státní)

- organizační složky státu, správní úřady, samostatné účetní jednotky, **přímo řízeny ministerstvem**, rozpočty součástí rozpočtové kapitoly MV,

jejich vnitřní organizační jednotky SOkA – 71

archivy s archiváliemi z činnosti zřizovatele - 39

MV **metodicky usměrňuje**, viz § 44 písm. d), podmínkou je získání akreditace od MV
specializované archivy – 32

organizační složky státu, *bezpečnostní sbory, zpravodajské služby*, státní příspěvkové organizace, státní podniky, vysoké školy, Akademie věd v.v.i., právnické osoby zřízené zákonem
největší skupina: 12 VŠ archivů

bezpečnostní archivy – 7

MV, MO, MZV, NBÚ, NÚKIB, bezpečnostní sbory a zpravodajské služby, přičemž;
Archivy bezpečnostních sborů a zpravodajských služeb plní dvojjedinou funkci bezpečnostních i specializovaných archivů

Ostatní zřizovatelé bezpečnostních archivů mohou akreditovat i specializovaný archiv

NÚKIB v řízení

MZV, Hasičský záchranný sbor ČR, Celní správa, Vězeňská služba, GIBS

v působnosti územních samosprávných celků - 5

archivy územních samosprávných celků (tradiční archivy měst) metodicky usměrňuje

a ještě.....

Udělení **OPRÁVNĚNÍ K UKLÁDÁNÍ ARCHIVÁLIÍ V DIGITÁLNÍ PODOBĚ**, resp.

akreditace DA:

2x podána žádost, 2x pro nedostatky zamítnuta

2019 - Archivu Masarykovy univerzity

2022 – MO, resp. Vojenskému historickému archivu

Informace o plánovaném podání žádosti z:

Masarykovy univerzity

Ministerstva obrany

Karlovy univerzity

Nyní Vás ráda seznámím s **aktuálním děním na poli akreditovaných archivů**.

Ještě před informacemi z vybraných archivů chci poznamenat, že kromě pravidelných dohlídek ve věci dodržování podmínek, za kterých byla akreditace udělena, probíhají v těchto archivech také kontroly podle zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole. a to v oblastech dodržování badatelského režimu a v oblasti vedení evidence NAD.

Informační systémy – Národní digitální archiv

AKTUÁLNÍ STAV

2. 6. 2022

Pavλίna Nimrichtrová

Národní
archivní
portál

Národní archiv

www.nacr.cz

<https://portal.nacr.cz>

helpnda@nacr.cz

- **Informační systémy v archivech (ISA)**
- NArP, IS NDA
- Legislativa
- Standardizace
- Spolupráce
- Plány

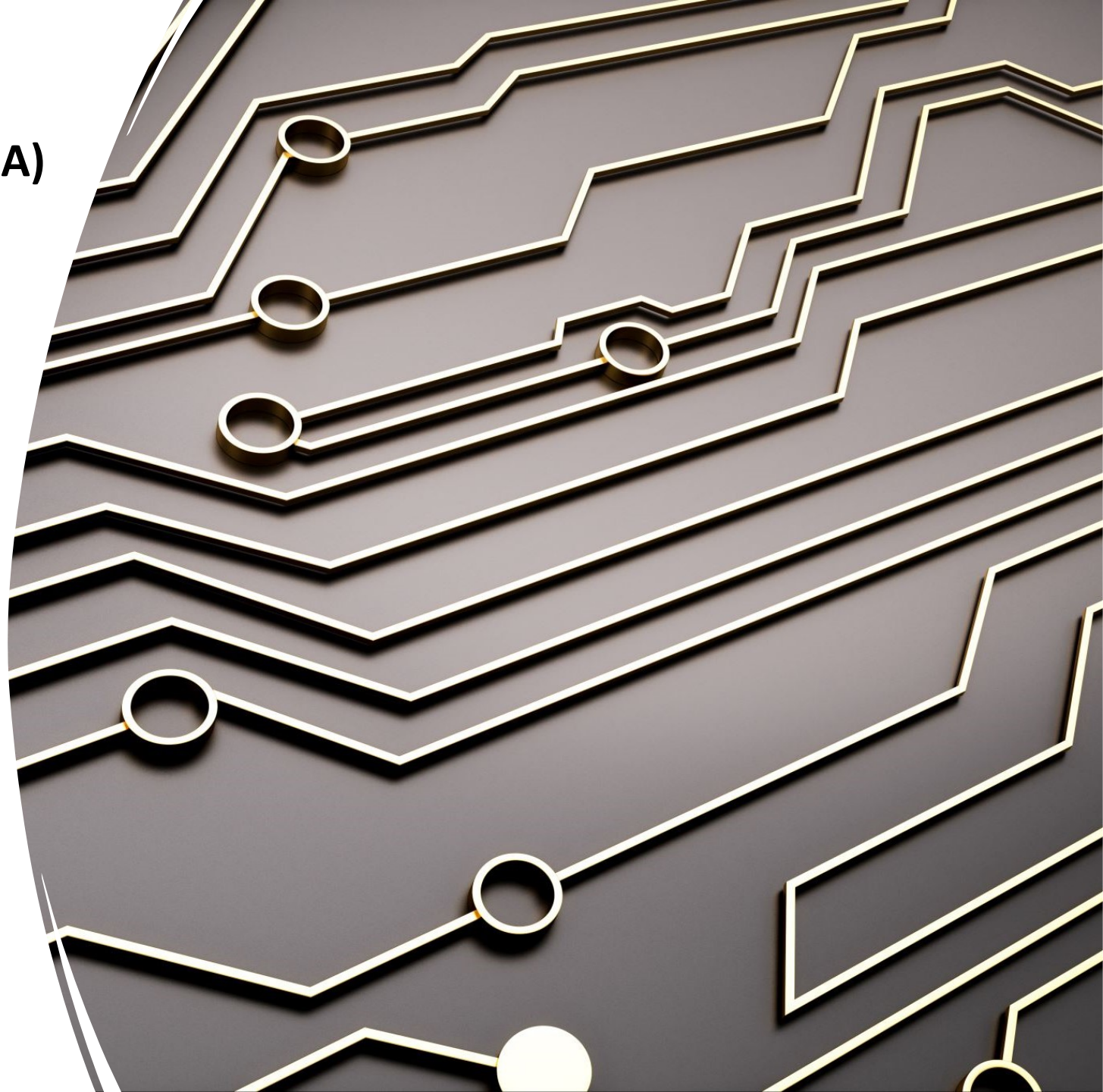
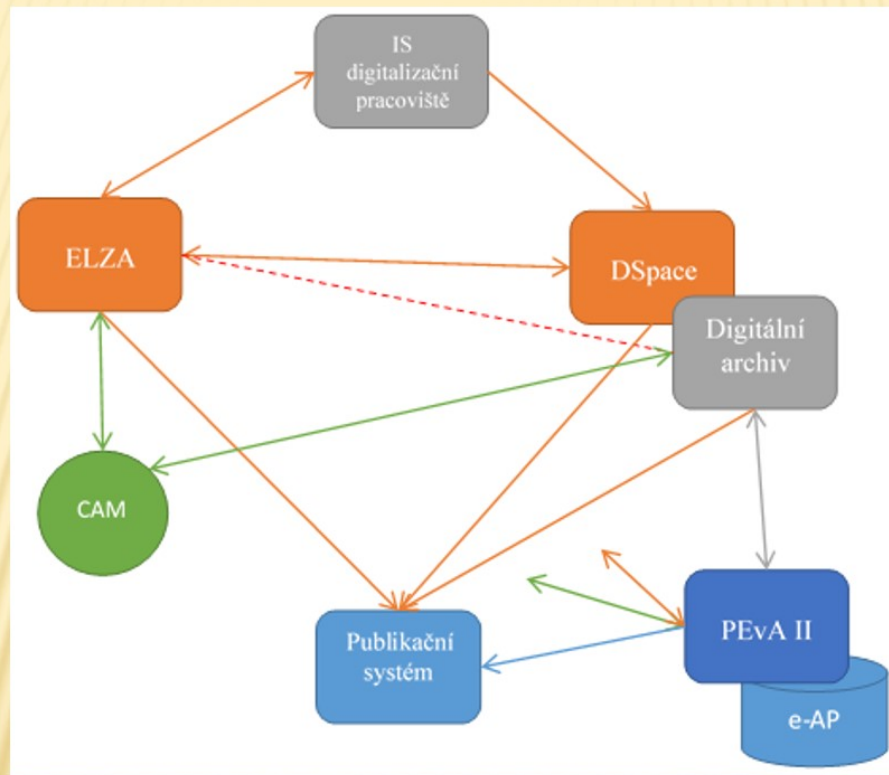

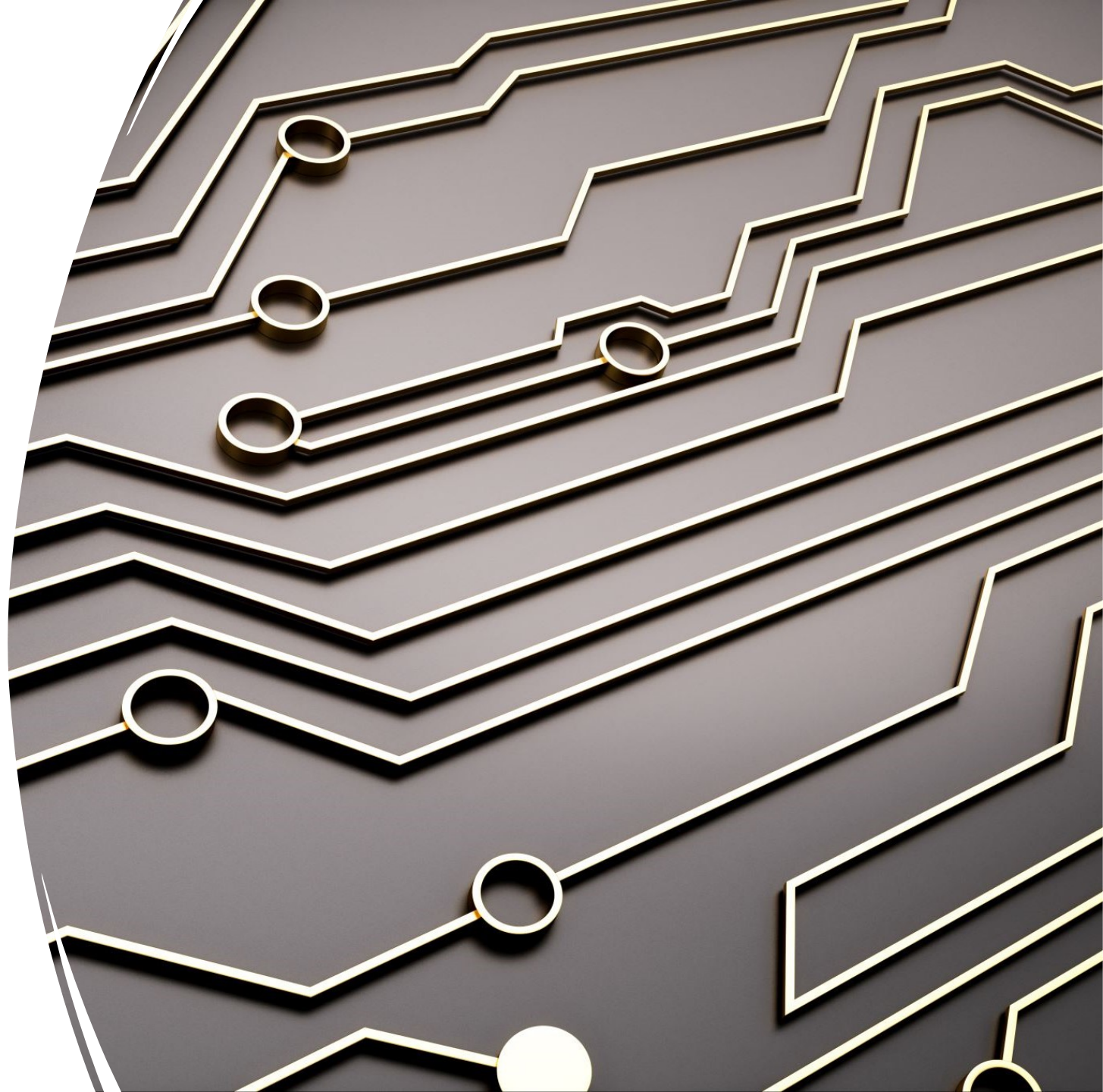
SCHÉMA ISA

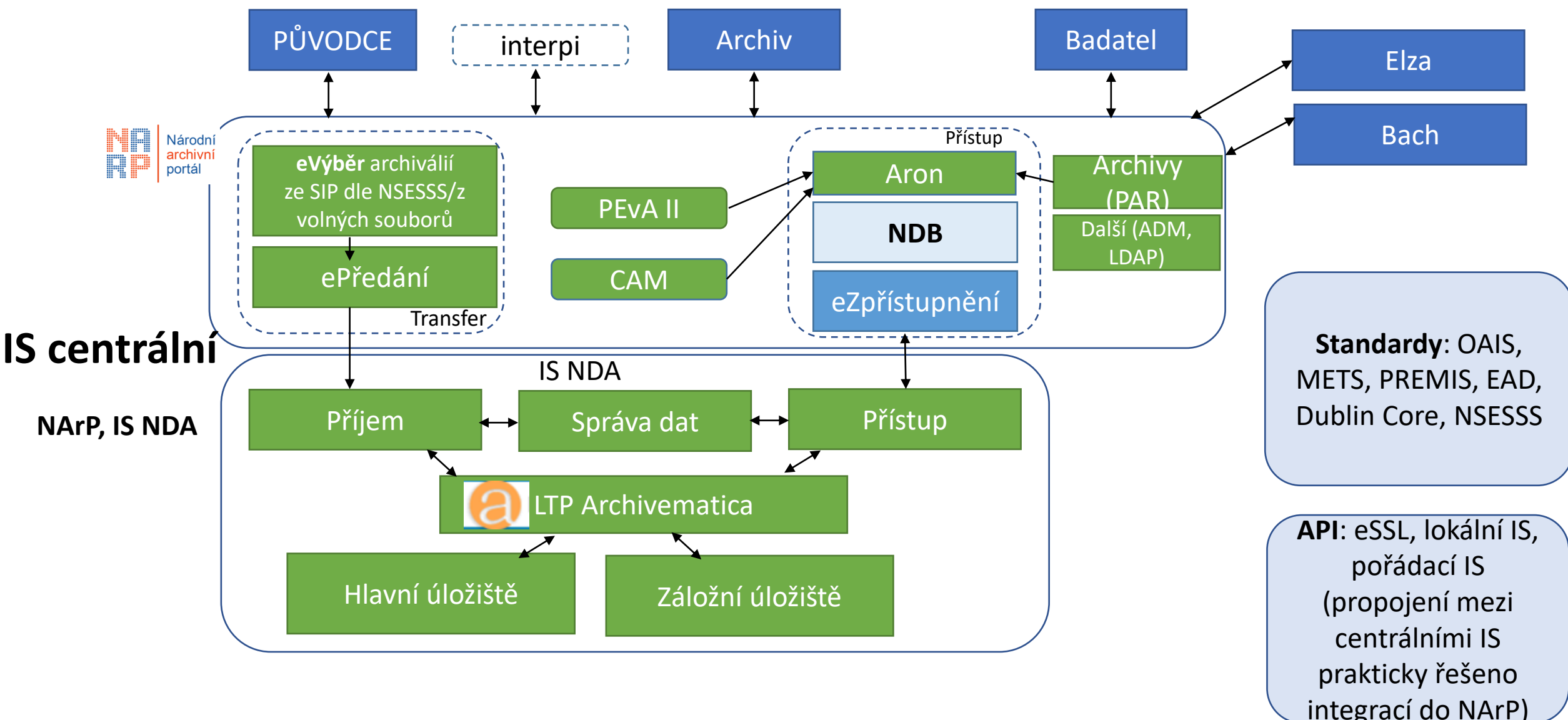

- **IS centrální** – PEvA II, CAM, IS NDA, NArP (výběr, zpřístupnění – Aron, eBadatelna)
- **IS lokální** – zpracování (Elza, Bach); zpřístupnění (Aron, Bach, badatelny, digitalizáty)

- **IS podporované MV**– PEvA II, CAM, Elza
- **IS provozované NA** – PEvA II, CAM, IS NDA, NArP

- Informační systémy v archivech (ISA)
- **NArP, IS NDA**
- Legislativa
- Standardizace
- Spolupráce
- Plány

NArP, IS NDA

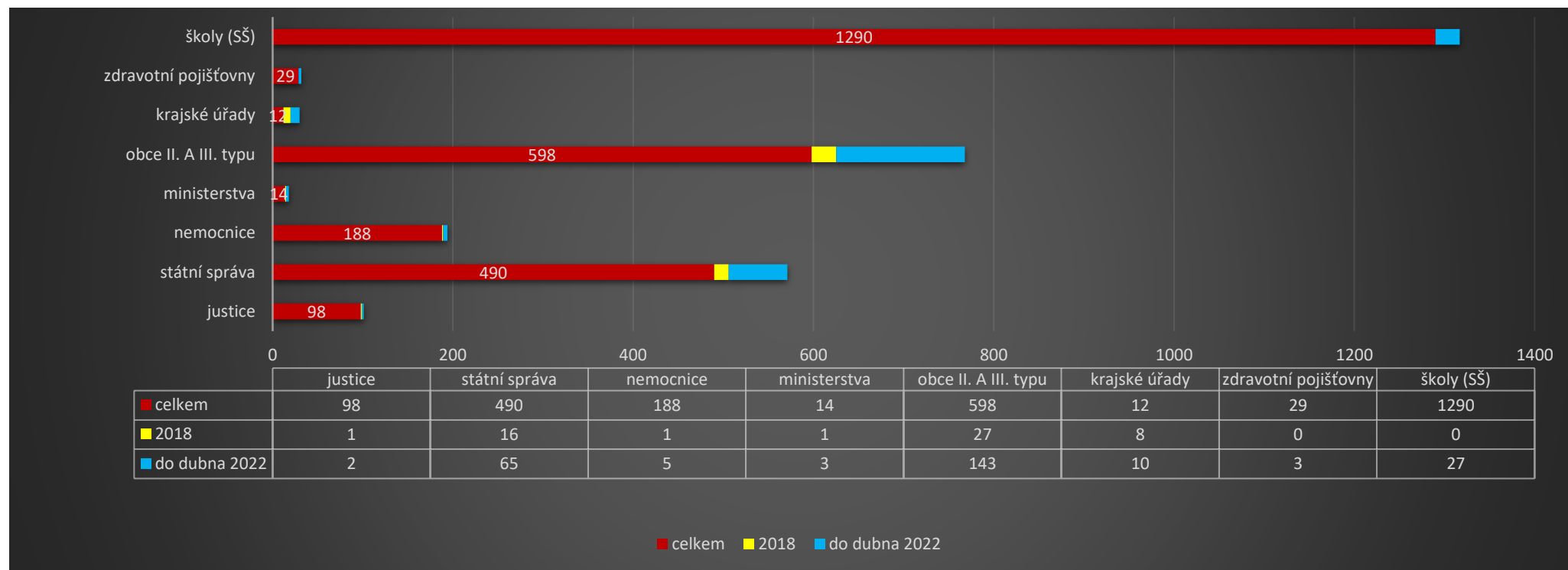

-
- Rutinní provoz na 2 instancích – test, produkce
 - AZ § 18 b) Portály pro zpřístupnění archiválií v digitální podobě; § 46 odst. 3
 - shoda na ISVS, je VIS
 - Výběr archiválií, předání archiválií z eSSL i mimo; zajištění uchování archiválií; zpřístupnění – metadat, digitálních archiválií
 - <https://portal.nacr.cz>

Uživatelé produkčního portálu

	Aktivní 2017-2022	Celkem	Pozn.
Archivů-eVýběr	72	110	nově se zapojily městské archivy, specializované – zejména zájem o výběr z volných souborů
Uživatelů (archivářů)	198/ od 3. 5. 2021 - 114	proškoleno 220	
Původců – eVýběr	397 původců	např. 6242 obcí; základních škol 4200; SŠ 1290; NA má v péči cca 200 veřejnoprávních původců	

Původci vs. průzkum před 4 lety (2018)

Národní
archivní
portál

Národní archiv

www.nacr.cz
<https://portal.nacr.cz>
helpnda@nacr.cz

Využití portálu- eVýběr, ePředání

	Portál od 3. 5. 2021	Portál od 1.4. 2017-2.5.2021
Počet řízení - vše	1008	2093
Z toho vybrány archiválie	205/273 předání celkem (přechod ze starého portálu)	1116
Největší řízení	Cca 300 000 SIP	250 000 SIP
Počet řízení per původce	3.5 průměrně; max 47, 55, 2x 66	
Denně nových řízení	5-10	
Denně se zvaliduje	20-30 tis. SIP	

Národní
archivní
portál

Národní archiv

www.nacr.cz
<https://portal.nacr.cz>
helpnda@nacr.cz

- Informační systémy v archivech (ISA)
- NArP, IS NDA
- **Legislativa**
- Standardizace
- Spolupráce
- Plány

Legislativa

Připravujeme připomínky pro veškerou legislativu týkající se správy dokumentů, správy informací a informačních toků – hl. s cílem podchytit:

- a) požadavky na důvěryhodný, transparentní a udržitelný provoz v péči původce („spisová služba“)
- b) požadavky na exit strategii, a to již při vzniku systémů
 - I. možná výměna mezi systémy
 - II. výběr dat a jejich předání archivu k trvalému uložení (struktura datových balíčků; formáty)

Legislativa

Archivní legislativa – vyhláška; atestace eSSL

Celkově koncepce Digitální Česko->

- vyhláška o ISVS, cloudové vyhlášky
- eLegalizace (formát ASIC, PDF/A 3, zip)
- zdravotnická dokumentace
- stavební zákon + věcný záměr zákona o BIM
- Bude nutno nově řešit školskou dokumentaci, eLegislativa
- **Celkově – problém s centralizací agend, stírání provenienčního principu -> DATABÁZE, IS (NPO, oDOC – eKLEP, vysokoškolské matriky...)**

- Informační systémy v archivech (ISA)
- NArP, IS NDA
- Legislativa
- **Standardizace**
- Spolupráce
- Plány

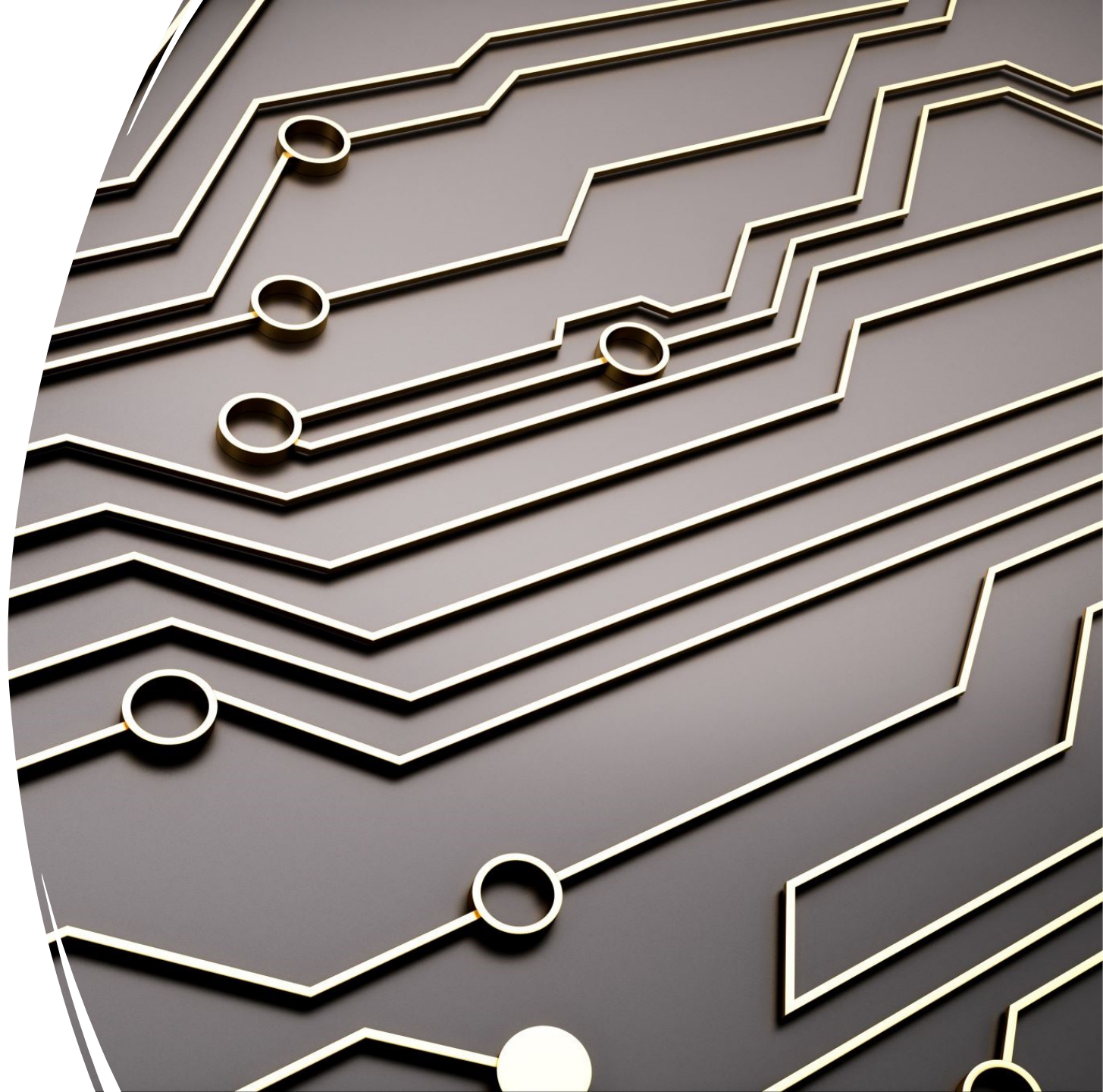

Standardizace

- Používají se Formátová pravidla NA
- Národní standard pro archivní formáty (v přípravě)
- Probíhá úprava standardu NSESSS (pracovní skupina MV)
- Příprava standardizace BIM (pracovní skupina ČAS ve spolupráci s NA)
- Vytvořena metodika pro Geodata (publikováno MV, 3/2022)

- Metodika pro ochranu osobních údajů v archivech (v přípravě, ve spolupráci se SOA Pha)
- Česká specifikce EAD (pracovní skupina)
- Definice výměnného AIP – (pracovní skupina ve spolupráci s Archivem UK, AHMP+další konzultace)
- Vzorový provozní řád digitálního archivu/Metodika pro akreditaci DA (publikováno MV, 2/2022)

- Informační systémy v archivech (ISA)
- NArP
- Legislativa
- Standardizace
- **Spolupráce**
- Plány

Spolupráce s archivy (+původci, dodavateli IS)

- Legislativa
- Standardy
- Příprava ad hoc postupů
- Vzdělávání – WORKSHOPY, WEBINÁŘE (jen v letošním roce jich proběhlo 8, další chystáme)
 - Databáze a jejich archivace!! (ARIS MF, školské rejstříky)
 - Prostorová data a jejich archivace
 - Školství – dokumentace a její archivace
 - SKLÍZENÍ Twitterových účtů

 - Validátor SIP
 - webinář pro původce na téma elektronického skartačního řízení – 500 účastníků, 750 shlédnutí na youtube

+ celostátní konference ISSS, CNZ

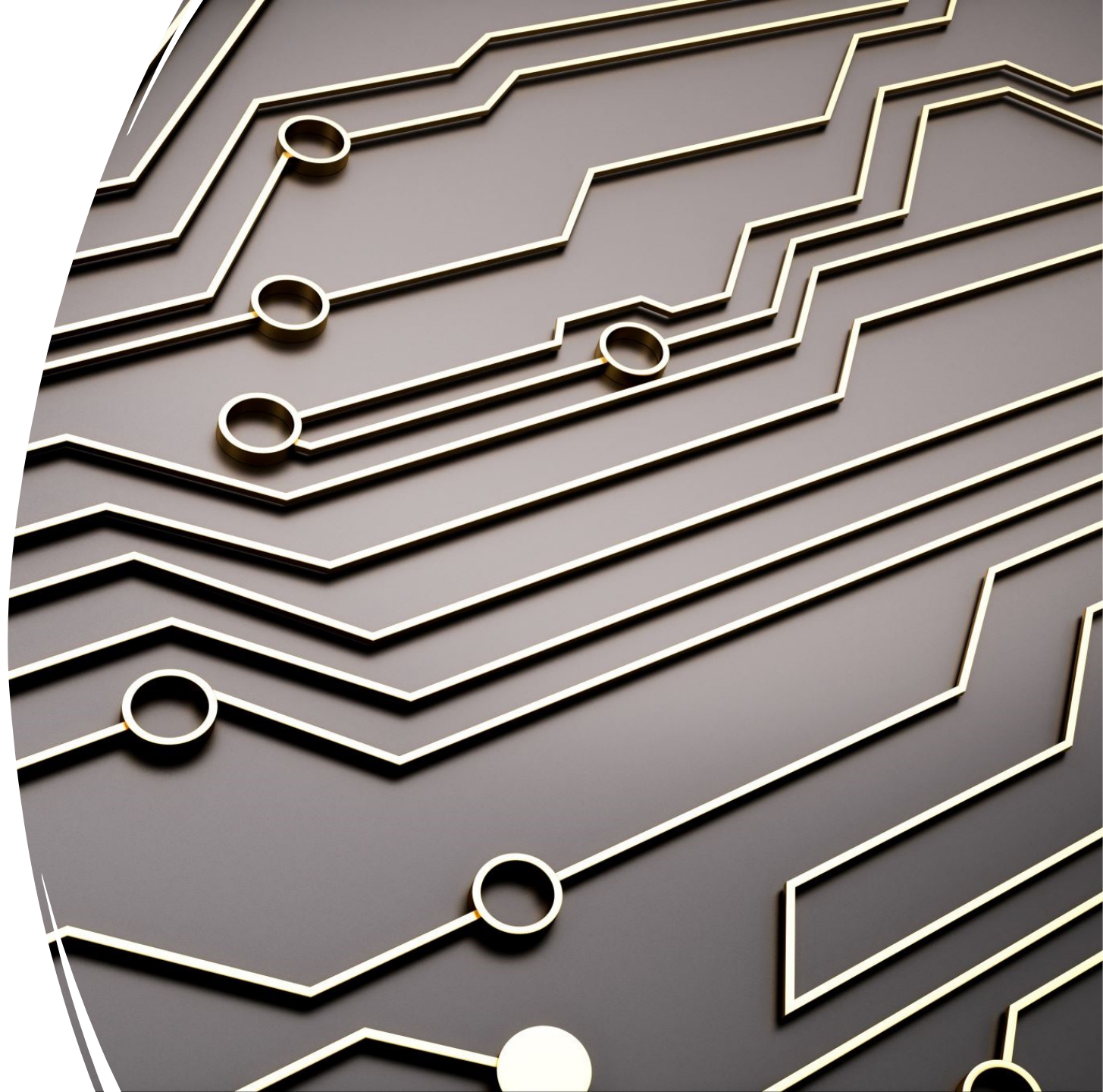
Moped – sdílení informací mezi archivy, jednotný postup vůči původcům/dodavatelům

Informační list NA pro otázky elektronické spisové služby a dokumentů v digitální podobě

Spolupráce mezinárodní

- Nejsme ve vzduchoprázdnu – aktivity EU – eARK, Building Blocks - eArchiving
- Členství DLM fórum (dr. Vojáček ve vedení)
- EAG – pracovní skupina při EAG („Archiving by design“) (Mgr. Zbyšek Stodůlka)
- PRONOM – The National Archives UK – identifikace formátů
- Pořádání mezinárodních akcí (AUDS, přihláška na IPRES, DLM, DLM Geofórum)

- Informační systémy v archivech (ISA)
- NArP
- Legislativa
- Standardizace
- Spolupráce
- **Plány**

Plány

- **Integrace směrem k badatelům – projekt NDB:** centrální evidence badatelů a badatelských listů založená na elektronické identitě, objednávání archiválií (i analogových) napříč archivní sítí – shoda zájem ředitelů regionálních archivů
- **eGovernment:** Udržet kontakt s **digitalizačními aktivitami** a ovlivňovat v zájmu archivnictví – v rámci NAP definovat principy trvalého uchování (archivace) a roli archivů
- **Standardizace:** Metodika pro databáze, Metodika pro stavební dokumentaci (BIM)
- **Zdokonalení NArP** - nový modul pro evidenci archivů, nový modul pro administraci
- **Rozvoj:** Projekt NDA III, financovat z IROP2021+, technologická obměna, 2023–2026, předpoklad 260 mil. Kč.

Děkuji za pozornost

helpnda@nacr.cz

Národní
archivní
portál

Národní archiv

www.nacr.cz

<https://portal.nacr.cz>

helpnda@nacr.cz

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon

Zákon č. 283/2021 Sb. vstoupil v platnost dnem 19. července 2021, k vyhlášení a publikaci došlo o dva dny později. Nenabyl účinnosti jako celek, k jeho účinnosti dochází postupně.

K původní předloze zákona dorazilo na 8000 připomínek, přesto byl vydán. Jelikož jeho obsah byl od počátku velmi diskutabilní, bylo rozhodnuto o odkladu nabytí účinnosti jeho jednotlivých částí, provedené 2. února letošního roku v souladu s programovým prohlášením vlády. Smyslem tohoto postupu je především získání času ke zpracování a předložení rozsáhlé novely zákona. V rámci mezirezortního připomínkového řízení k ní dorazilo na MMR 672 zásadních a 236 doporučujících připomínek (stav ke dni 30. května 2022).

Změny proti současnému znění: nejsou již rušeny všechny stavební úřady (v současné době jich je 694), ale jen ty, které nespĺňují požadovaná kritéria, takže po nabytí účinnosti novely by zůstalo 14 krajských stavebních úřadů s právem zřizovat pobočky a úřady ve vybraných v obcích, které plní alespoň jedno z kritérií ze studie Ministerstva vnitra (mimo jiné je zachována dobrá dostupnost pro občany; jsou to většinou obce s rozšířenou působností). Aby se podařilo získat prostor pro projednání novely, senát v červnu projedná návrh ročního odkladu části stavebního zákona, týkající se zejména vznik Nejvyššího stavebního úřadu a krajských stavebních úřadů. Schéma soustavy stavebních úřadů by mělo být v případě nezřízení Nejvyššího stavebního úřadu takovéto: Ministerstvo pro místní rozvoj – Specializovaný a odvolací stavební úřad – krajské stavební úřady – stavební úřady na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností + další stavební úřady (celkem 371).

Návrh novely bude do konce června předložen vládě, po projednání legislativní radou vlády by měla být zařazena na program jednání vlády v září a sněmovna by ji mohla začít projednávat v říjnu. Definitivní verze novely proto může být schválena už do konce letošního roku, účinnost všech částí zákona nabude postupně do roku 2024.

Největší slabinou stavebního zákona stále zůstává z pohledu požadavků AZ velmi diskutabilní ustanovení § 314 odst. 2, týkající se provedení spisové rozluky, tedy předání nevyřízených dokumentů a neuzavřených spisů novým stavebním úřadům, které mělo proběhnout podle stávajícího znění zákona do 1. srpna 2023. Nový návrh zmírňuje uvedené ustanovení tak, že do 1. srpna 2023 „mají správní orgány, které vykonávaly působnost podle dosavadních předpisů, předat nevyřízené dokumenty a neuzavřené spisy u vyhrazených staveb uvedených v příloze č. 3

ke stavebnímu zákonu, staveb s nimi souvisejících a staveb tvořících s nimi soubor staveb, v ostatních případech do 1. srpna 2024. Ustanovení tohoto odstavce se nevztahuje na jiné stavební úřady.“

Příloha č. 3: Vyhrazené stavby

Vyhrazenými stavbami jsou

- a) stavby dálnic,
- b) stavby drah,
- c) letecké stavby,
- d) stavby vodních nádrží s celkovým objemem nad 1 000 000 m³ nebo s výškou vzduší nad 10 m ode dna základové výpusti,
- e) stavby a zařízení přenosové soustavy,
- f) výroby elektriny o celkovém instalovaném výkonu 100 MW a více,
- g) stavby a zařízení přepravní soustavy,
- h) zásobníky plynu,
- i) stavby a zařízení ropovodů a produktovodů⁶⁵⁾, včetně skladovacích zařízení, která jsou součástí technické infrastruktury produktovodů nebo ropovodů,
- j) stavby k účelům těžby, zpracování, transportu a ukládání radioaktivních surovin na území vyhrazeném pro tyto účely,
- k) stavby související s úložišti radioaktivních odpadů obsahujících výlučně přírodní radionuklidy,
- l) stavby v areálu jaderného zařízení,
- m) stavby určené k nakládání s výbušninami,
- n) stavby, které mají sloužit otvírce, přípravě a dobývání ložisek, jakož i úpravě a zušlechtování nerostů prováděných v souvislosti s jejich dobýváním, a úložná místa pro těžební odpad.

Vzhledem k obsahu přílohy č. 3 zákona je zřejmé, že objem předávaných dokumentů a spisů sice nebude tak velký, jako by tomu bylo při provedení úplné stavební rozluky, nicméně ani toto předpokládané množství není zanedbatelné.

Podle komentáře k návrhu novely budou uvedené dokumenty a spisy předávány Nejvyššímu stavebnímu úřadu a Specializovanému a odvolacímu stavebnímu úřadu, které mají zahájit činnost k 1. červenci 2023, v ostatních případech pak k 1. srpnu 2024. V objemu předávaných dokumentů a spisů však dojde ke změně, nebude-li zřízen Nejvyšší stavební úřad a jeho místo nahradí Ministerstvo pro místní rozvoj.

Závěrem je možné shrnout, že uvedená novela sice zmírní dopady požadované spisové rozluky, nicméně zatímní představa jejího provedení stále neobsahuje komplexní pohled zejména s ohledem na skutečný stav spisové manipulace ve spisovných stávajících stavebních úřadů.

Otázka další podoby Vědecké archivní rady

Shrnutí situace:

Vědecká archivní rada (dále jen „VAR“) je zřízena ustanovením § 85 odst. 2 zákona č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a nepřímo navazuje na VAR, existující v době přijetí tohoto zákona. Již tehdy bylo problematické tento poradní orgán do zákona začlenit. Má se za to, že ministr je autonomní osoba, která si své poradní týmy zřizuje sama a oktrojovaný poradní orgán, bez vymezujících pravomocí, nemůže mít patřičný respekt. Tak se i stalo, neboť ministr vnitra jednání VAR nikdy nenavštívil. S výsledky jejího jednání sice je seznamován příslušným náměstkem, činnost VAR však nikdy neovlivnil. Příslušný náměstek, předseda VAR, v některých případech na jednání dorazil, ovšem samo jednání bylo spíše formální, shrnující aktuální situaci a konstatující známé problémy; většinou nedošlo ani na věcnou odbornou debatu s reálnými návrhy řešení problémů. Potíž spočívá i ve složení VAR, která je jakýmsi nuceným reprezentantem jednotlivých skupin archivů, čímž částečně dubluje formát porady ředitelů státních archivů a částečně formát odborných skupiny v rámci České archivní společnosti (dále jen „ČAS“). Nadto se v některých případech jedná o totožné osoby. Členové VAR se mění především z titulu výměny funkcí (náměstek MV, ředitel AS, předseda ČAS), ostatní členové jsou téměř neměnní, takže se stává, že vzhledem ke svému věku či odchodu z oboru se jednání neúčastní, ale na místo ve VAR nerezignují. VAR sama od sebe (shora ani zdola) žádné aktivity neinicuje, rady a odborné podklady pro ministra nepřipravuje a nebýt nálezu NKÚ, nejspíš by se již vůbec nikdy nesešla. Takto jsou čas od času svolávána jednání, která, podle mého soudu, nepřinášejí našemu oboru nic (někteří členové se samozřejmě rádi vidí a je též podáváno občerstvení, tedy zcela bez efektu ta jednání nejsou).

Stav je tedy takový, že VAR formálně existuje, musí být kvůli nálezu NKÚ čas od času svolána, ale nepřinášejí v této formě žádné dobré výsledky.

Možnosti řešení:

Možností řešení je několik, pokusím se některá nastínit.

1) VAR zrušit

- a. Výhody: odstranění byrokratické zátěže a nefunkčního poradního orgánu.
- b. Nevýhody: nutná změna legislativy, ztráta tradičního partnera diskusí bez náhrady.

2) VAR transformovat

- a. Výhody: zachování tradičního jména, v některých případech nutná jen změna organizačního řádu rady.
- b. Nevýhody: komplikované nalezení smyslu a složení této rady, nutnost angažování se členů rady nad rámec svých běžných povinností, otázka honorování členství apod. – varianty následují.

Možnosti transformace VARu (nutnost změny zákona ve většině případů, nutnost změny organizačního řádu vždy):

- 1) **Mezirezortní vědecká rada** (návrat ke kořenům). Rada by byla obsazená zástupci ministerstev a odborníky z archivnictví. Její složení by částečně sama obsazovala ministerstva – vnitra, kultury, financí a eGovernmentu, částečně AS. Cílem jednání by bylo

hledat aktuální dobrá řešení v oblasti archivnictví, péče o archiválie, využívání archiválií a realizace dobré spisové služby. Změna zákona je k tomu nutná, bylo by třeba dát radě konkrétní a vymahatelné kompetence, minimálně aby se jejich materiály někdo vážně zabýval, ideálně na vládní úrovni.

- 2) **Poradní orgán ministerstva vnitra**, nikoliv ministra. Zástupce by jmenoval AS podle svého uvážení, aby členy byli výhradně respektovaní odborníci jednotlivých segmentů archivní práce, nikoliv zástupci archivů. Nutnost změny zákona pravděpodobná, ale nikoliv nutná. VAR by bylo nutné začlenit do struktury ministerstva, dát jí kompetence předkládat materiály do porady ministra apod. Členy by jmenoval ministr vnitra.
- 3) **Vědecká rada**. Složení rady by bylo tvořeno výhradě z respektovaných odborníků, jednání by probíhalo autonomně, bez širších pravomocí vůči ministerstvu, výsledky jejich práce by byl povinen se zabývat a přihlídnout k jejím závěrům pouze AS. Odborníky by nominovalo AS a ČAS. Změna zákona nikoliv nutná, pouze by se k některým současným ustanovením záměrně nepřihlíželo. Vyřešilo by se v příští legislativní úpravě.
- 4) **Čestná rada**. Radu by tvořili zasloužilí archiváři, např. všichni držitelé archivní medaile za zásluhy. Jednání by byla víceméně formální, v podstatě jen jednou ročně přednáška s občerstvením. Setkání by měla charakter setkání zasloužilých archivářů. Jednání by měla reprezentativní charakter a byla by tak oceněním práce archivářů ve výslužbě. V neformální debatě by tam jistě bylo probráno mnoho problémů archivnictví s tím, že by ředitel AS byl vždy přítomen a náměty si vyslechl. Občasná přítomnost ministra by dodala jednání lesku.

Jistě existují další varianty i průniky navržených čtyř směrů. Debatu nad tímto, do jisté míry akutním problémem je nutné zahájit, neboť cítím, že problém zahníval již příliš dlouho.

V Dejvicích 25. 5. 2022

vrchní ministerský rada
PhDr. Daniel Doležal, Ph.D.
ředitel AS

Množství archiválií přebíraných k uložení ve státních archivech

Mezi léty 2001 až 2015, tedy v období mezi dvěma generálními inventurami NAD, se v osmi státních archivech zvýšilo množství uložených archiválií o přibližně 25 %. Tento stav způsobily pravděpodobně zejména následující faktory:

1. Zvýšená administrativní činnost veřejnoprávních původců v období od roku 1990, zapříčiněná zejména změnami politickými podmínkami ve společnosti a vznikem nových agend, přičemž agendy vedené do roku 1990 jsou z velké části vedeny i nadále.
2. Přebírání archivních souborů, které byly do té doby uloženy u původců, ať již z důvodů nepostačující prostorové kapacity archivů, zánikem původců a urychleným přebíráním částí spisoven nebo změnou právních podmínek pro ukládání archiválií v souvislosti s novým zákonem č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů (dále jen „AZ“), nabyvším účinnosti od 1. ledna 2005.

V roce 2016 bylo možné předpokládat, že situace se kvalitativně změní, neboť prakticky pominul důvod uvedený v bodu 2. Po porovnání uvedené situace s průběžným příjmem archiválií k uložení do státních archivů v letech 2010 až 2021 (viz příložená tabulka) je však nutné konstatovat, že situace se příliš nezměnila. V uvedeném období bylo státními archivy převzato celkem 65829,5 bm archiválií k trvalému uložení, tedy průměrně téměř 5,5 bkm ročně. Ke konci roku 2021 je v nich tak uloženo téměř 663 bkm. Příjem vykazuje silně kolísavou tendenci; nejvyšší byl v roce 2010 (7,1 bkm) a od té doby sice klesá, nicméně nikoliv pravidelně; spíše osciluje. V posledních třech letech to bylo: v roce 2019 celkem 4,34 bkm, v roce 2020 jen 3,6 bkm (jedním z důvodů snížení množství mohl být stav zapříčiněný koronavirem), ale v roce 2021 již zase 4,6 bkm (přestože epidemie koronaviru pokračovala). Jedním z důvodů tohoto vývoje kromě nárůstu množství nových agend tkví zřejmě ve skutečnosti, že objem dokumentů v analogové podobě s nástupem eGovernmentu a dokumentů v digitální podobě rozhodně neklesá, jak se předpokládalo.

Příjem archiválií tedy sice nedosahuje ani jedno procento přírůstku ročně, nicméně jde o množství nemalé. Proto je nutné stávající situaci vyhodnotit a připravit se na nejbližší budoucnost. Důvod je zejména ten, že množství přejímaných archiválií roste rychleji, než prostorová kapacita archivů. Za léta 2010 až 2021 se podařilo zvětšit úložný prostor státních archivů celkem o cca 88 bkm. Pomineme-li skutečnost, že údaj o uvedeném množství nově získané úložné plocha je rozhodně pozitivní a že tato plocha je s ohledem na požadavky státních archivů a jejich možnosti rozložena v územích velmi nerovnoměrně, pak alarmující je skutečnost, že její skutečný rozsah (rezerva) je výrazně menší, než množství archiválií převzatých v témže období k trvalému uložení v archivech. Činí totiž jen cca 25 bkm, neboť významná část nově získaných prostor musela být použita pro uložení již dříve převzatých archiválií.

Výše uvedená věc je známá již delší dobu, nicméně poprvé byla převedena do suché řeči čísel. Výsledek informuje, že státní archivy nejsou z mnoha důvodů schopny získávat potřebné množství volné úložné plochy, aby mohly uložit archiválie buďto nově přejímané, nebo

vystěhované z dosluhujících či jinak nevyhovujících objektů. O skutečnosti, že se nejedná jen o problém ryze českých státních archivů, hovoří více než instruktivně níže uvedený přehled růstu množství přebíraných archiválií vybranými zahraničními archivy. Přehled zpracoval kolega Mikuláš Čtvrtník sice již v roce 2016, nicméně i přes jisté relativní „stáří“ údajů je lze vhodně použít jako skutečně reprezentativní. Nejprve jsou uvedeny archivy, které přebírají archiválie ve výrazně větším množství, než státní archivy ČR:

- Národní archiv USA, National Archives and Records Administration (NARA), v roce 1985 obhospodařoval úctyhodných 416 kilometrů archiválií. O 28 let později, na konci roku 2013, to bylo již neuvěřitelných 1 308 kilometrů. Za necelých 30 let se jeho objem více než ztrojnásobil. Národní archiv USA se tedy rozrůstá průměrným ročním přírůstkem 7,7 % archiválií v zaznamenaném období 1985 až 2013.
- Francouzské tzv. regionální archivy (archivy francouzských regionů jako zvláštní úroveň francouzské samosprávy) objem během pouhých 10 let mezi roky 2006 až 2015 zčtyřnásobily a rozrostly se o bezmála 300 %. Jejich objem tehdy narostl z 32 běžných kilometrů na 127 kilometrů.
- Kanadský Národní archiv (Library and Archives Canada) v období 2005 až 2015 navýšil objem svých archiválií o 42,2 %, tedy průměrně o 4,2 % za kalendářní rok.

Nížší přírůstky archiválií vykazují například tyto archivy či skupiny archivů:

- Francouzský Národní archiv: Průměrně za rok mezi lety 2005 až 2014 docházelo k navýšení objemu archiválií o 1,751 %.
- Francouzské departementní archivy: Průměrně za rok mezi lety 2006 až 2015 se objem navyšoval o 1,508 %.
- Národní archiv Velké Británie: Ve sledovaném období od poloviny roku 2011 do poloviny roku 2016 došlo průměrně za rok k navýšení objemu archiválií o 0,356 %.

Vzhledem k výše uvedeným informacím je proto nutné zabývat se možnostmi, vedoucími k omezení množství archiválií přebíraných státními archivy, případně k redukci archiválií již převzatých k uložení. Některé jsou ryze teoretické, nicméně pro úplnost jsou zmíněny všechny:

1. Úprava AZ, resp. ustanovení § 3 AZ. Je nutné prověřit ustanovení § 3 odst. 2 AZ, zdali jeho vypuštěním bude možné nastavit pravidlo, že všichni původci dokumentů neuvedení v § 3 odst. 1 AZ mají právo obrátit se sami na příslušný archiv se žádostí o provedení výběru archiválií mimo skartační řízení, ale pokud tak neučiní, nejsou povinni výběr archiválií umožnit. Pokud by bylo možné uvedenou úpravu použít, pak je ovšem nutné prozkoumat, neexistuje-li přece jen situace, kdy by bylo nutné převzít dokumenty vzniklé z činnosti soukromoprávního původce „ve veřejném zájmu“ (např. podle německého vzoru).
2. Metodika pro výběr archiválií ve skartačním řízení.
3. Úprava (adaptace) spisových norem původců dokumentů, především jejich spisových a skartačních plánů. Možnosti dosažení lepšího stavu jsou zejména vydávání vzorových

spisových a skartačních plánů pro skupiny původců dokumentů, příprava spisového a skartačního plánu obsahujícího skartační znak jen u typů dokumentů, které budou posuzovány jako možné archiválie (a v důsledku toho zrušení skartačních znaků V a S), případně závazné posuzování spisových a skartačních plánů veřejnoprávních původců příslušnými archivy.

4. Změna přístupu archivářů při výběru archiválií u původců dokumentů, zejména pečlivější posuzování dokumentů a přebírání skutečných archiválií, nikoliv částí registratur či jejich celků.
5. Využití systému vzorkování.
6. Snaha o zamezení příjmu archiválií, které jsou duplicitní a shodné u různých součástí jednoho původce dokumentů.
7. Vytvoření platformy pro lepší komunikaci mezi archivy zejména u shodných typů původců.
8. Problematika vnitřní skartace.
9. Úprava příloh č. 1 a 2 AZ.

K jednotlivým bodům se navrhuje:

- ad 1: Současná situace navrhovanou úpravu AZ umožňuje, neboť původci uvedení v ustanovení § 3 odst. 2 AZ sice povinnost ukládat dokumenty většinou plní (a to zejména v jejich zájmu), ale o výběr archiválií většinou nežádají. Výběr archiválií je proto prováděn zejména po ukončení jejich činnosti, neboť požadavek na povinné umožnění výběru archiválií v pravidelných (např. pětiletých) intervalech není právně množné pojistit. Další možností je modifikovat stávající ustanovení a přesně vymezit okruh původců s povinností umožnit výběr archiválií a původce, kteří tuto povinnost nemají, ale mohou tak dobrovolně učinit [vyloučit pravděpodobně obchodní společnosti a družstva, naopak nechat subjekty uvedené v § 3, odst. 2, písm. b) AZ]. Současně je ovšem nutné prověřit, zdali právo na podání žádosti o výběr není automatické (nelze nikomu bránit v podání žádosti?). Konečně další možností je rozpracovat pravidla pro přebírání archiválií od soukromoprávních původců jen „ve veřejném zájmu“, je-li takový postup realizovatelný v českém prostředí.
- ad 2: Metodika pro výběr archiválií ve skartačním řízení pro běžné původce, odpovídající současným pravidlům pro hodnocení dokumentů a výběr archiválií je zbytečná, neboť jakýkoliv metodický návod může jen opakovat zásady obsažené v příslušných právních normách. Smysluplná bude jen v případech naznačených v bodech 1 a 5. Rozhodně by však byla velmi přínosná tehdy, pokud by byly změněny stávající metody archivního hodnocení dokumentů a výběru archiválií podle zahraničních vzorů (zejména německá či francouzská), případně změněn přístup k dokumentům obsahujícím osobní údaje (princip minimalizace údajů, reakce na právo být zapomenut) v protikladu principu svobodného přístupu k informacím, tedy v podstatě vybírat jen takové archiválie, které mohou být v ideálním případě ihned po zpracování předkládány žadatelům. Takový přístup by byl velmi vhodný vzhledem k současnému stupni vývoje, tedy zejména růstu objemu dokumentů, nedostatek finančních a personálních kapacit a s tím související potíže při péči o skokově rostoucí množství archiválií a jejich archivním zpracování (ale i s přihlédnutím ke skutečnosti, že digitalizace archiválií v analogové podobě je časově, personálně i finančně náročná a cena za uchovávání archiválií v digitální podobě vyšší ve srovnání s cenou za uchovávání archiválií v analogové podobě aj.). Také musí být brán zřetel na

snižování informační obsažnosti dokumentů v protikladu s nárůstem jejich množství. Konečně je nutné vzít v úvahu, že ani pečlivý výběr archiválií nemůže být realizován prohlídkou předložených dokumentů k výběru archiválií až na úroveň spis; to je nereálné.

- ad 3: Archivy musely v minulosti povinně posuzovat a schvalovat spisové normy původců dokumentů. Od této praxe se ustoupilo, neboť archivy nejsou schopny zvládnout jejich posuzování u současného množství původců. Otázkou je, zdali by nemělo být obnoveno posuzování a schvalování spisových a skartačních plánů alespoň u vybrané skupiny veřejnoprávních původců. Dále je možné vytipovat skupiny původců, pro něž je reálné připravovat vzorové spisové řády. Konečně obdobně nutné je prověřit, zdali neexistují skupiny původců, u nichž je možné uvádět ve spisovém a skartačním plánu u vybraných typů dokumentů skartační znak A, skartační znak V vůbec nepoužívat a ostatní typy dokumentů považovat za typy se skartačním znakem S (tím by samozřejmě nebylo dotčeno právo archivu vybírat archiválie i z ostatních typů dokumentů, označených skartačním znakem S). Tato činnost ovšem předpokládá vypracování komplexní metodologie a metodiky hodnocení/výběru dokumentů pro rozhodující původce. Nadále zřejmě nebude udržitelný stávající model výběru archiválií, a to zejména při neustálém růstu objemu dokumentů (projevující se např. akceptací skartačních znaků přidělených dokumentům jejich původci bez hlubšího posouzení obsahu dokumentů, jak se v praxi velmi často stává, apod.).
- ad 4: Jedná se o dlouhodobý problém, který je však řešitelný prakticky jen účastí nezkušených archivářů na výběru archiválií u různých původců, vedeném zkušenými archiváři. Vzhledem k současné situaci ovšem vyvstává zásadní otázka – bude takové řešení reálné vzhledem k očekávanému vývoji ve střednědobém výhledu (očekávané redukce finanční i personální)? Podaří-li se realizovat v plné šíři nebo jen částečně bod 2, pak výběr archiválií a postup archiváře bude do velké části zjednodušený.
- ad 5: Systém vzorkování není v ČR prakticky rozšířen. Jeho využití předpokládá minimálně vytipování skupin původců dokumentů, u nichž by jeho provádění bylo smysluplné, a zásadní úpravu jejich spisových norem. Souběžně by bylo nutné připravit metodiku s jasně formulovanými pravidly postupu při výběru archiválií vzorkováním.
- ad 6: Řešení této problematiky je velmi náročné a požaduje, aby byly v tomto duchu připraveny spisové a skartační plány, nebo aby výběr archiválií prováděl u různých součástí původců, u nichž je možné předpokládat vznik duplicitních dokumentů/spisů, týž archivář. Jedná se tedy o složitou činnost, časově velmi náročnou a velmi těžko realizovatelnou zejména u velkých původců dokumentů (typ ministerstvo). Pokud nebudou přijata organizační opatření, duplicitám lze reálně zamezit až během pořádání/inventarizace archivních souborů.
- ad 7: Zřízení platformy je možné, pro některé případy dokonce vhodné, otázka souvisí s její podobou. Nutno je rozebrat podmínky vzniku, způsob práce, vymezit témata, stanovit zástupce a řídicí centrálu (AS). Již nyní je však zřejmé, že zřízení skutečně účinné platformy bude velmi obtížné zejména vzhledem k přetrvávajícím silným rozdílům v postupech jednotlivých archivů při organizaci výběru archiválií.
- ad 8: Je nutné konečně si přiznat, že archivy ukládají velké množství archiválií, neodpovídajících obsahem ustanovení § 2 písm. f) AZ. Jelikož teze o trvalém uložení dokumentu, vybraném jako archiválie je prolomená již nyní ustanovením § 44 písm. t) AZ,

je nutné pokračovat nejen v diskusi, ale přímo vytípotvat archivní souboru, u nichž je provedení zpětného posouzení trvalé hodnoty již vybraných archiválií na místě (zejména archivní soubory vzniklé ve 20. století, tzv. podnikové archivy, fondy ROH a SSM, ale i některé starší archivní soubory, jako např. velkostatky).

- ad 9: Úprava příloh č. 1 a 2 AZ je možná, nicméně stále platí, že obě obsahují soupis typů dokumentů, které jsou původci buďto povinni uchovávat a umožnit z nich výběr archiválií, nebo musejí být vždy předloženy k výběru za archiválie bez výjimky. Úprava se tak může soustředit zejména na změnu rozsahu typů dokumentů a na konkrétní obsah jednotlivých typů dokumentů.

Z výše uvedeného plyne, že je nutné provést hlubší rozbor problematiky, zaměřený v první řadě na prosté zjištění charakteru zvyšování množství archiválií, tedy jeho plynulosti nebo naopak nárazovosti.

Dalším způsobem konkrétní přípravy na budoucí období musí být také rozbor vybraných agend vedených významnými veřejnoprávními původci, u nichž lze již dnes předpokládat zvýšené množství vybraných archiválií z jejich produkce. Jsou to zejména všechny druhy soudů, u nichž vzniklo po roce 1990 množství nových agend, které však dosud až na výjimky nebyly zařazovány do výběru archiválií (střednědobé nebo dlouhé skartační lhůty). V tomto případě má smysl pracovní meziarchivní skupina, která rozebere současný stav agend soudů všech stupňů (typů) a zpracuje metodický návod (usměrnění), jak s jednotlivými agendami pracovat (co především vybírat). Naopak u některých agend, o nichž předpokládáme, že budou bohaté na množství archiválií, má spíše cenu odhadovat, jaké množství archiválií bude převzato (jedná se o zatím nezpochybnitelná A). Jako příklad lze uvést pozemkové knihy, nicméně ani v tomto případě nebude provedení hlubšího a zasvěceného pohledu ke škodě věci.

Připravil Jiří Úlovec s využitím kritických poznámek Mikuláše Čtvrtníka

Ukládací prostory státních archivů, získané v letech 2010 až 2021

Národní archiv

- Objekt Hluboká nad Vltavou, získáno 6,7 bkm, ovšem prostory jsou vybaveny jen knihovními rolovacími regály a připraveny pro příjem knihovny Všeodborového archivu.

Státní oblastní archiv v Praze

- Objekt Kutná Hora, rekonstrukcí převzatých prostor získána úložná plocha cca 8 bkm, nicméně ihned po dokončení musely být obsazeny cca 2 bkm a další 4 bkm jsou určeny pro uložení archiválií ze státní okresní archivů Kolín, Nymburk a Praha-venkov, takže skutečná rezerva je jen 2 bkm.

Státní oblastní archiv v Třeboni

- Objekt Jindřichův Hradec, rekonstrukcí části převzatého prostoru bylo získáno cca 6 bkm úložné plochy, část již však musela být využita pro již převzaté archiválie, takže reálná rezerva je cca 4 bkm úložné plochy.

Státní oblastní archiv v Plzni

- Objekt Klášter u Nepomuku, rekonstrukcí celkem získáno od roku 2005 cca 21 bkm úložné plochy, ovšem vzhledem k nutnému průběžnému použití podstatné části zůstala volná rezerva cca 4,25 bkm.

Státní oblastní archiv v Litoměřicích

- Objekt Litoměřice, Kamýčká, rekonstrukcí bývalých kasáren bylo získáno cca 8,3 bkm úložné plochy, ale po uložení archiválií z předaného objektu v Žitenicích činí rezerva jen cca 2,3 bkm.

Státní oblastní archiv v Hradci Králové

- Objekt Rychnov nad Kněžnou, rekonstrukcí v roce 2013 získáno cca 3,4 bkm úložné plochy, ale současně využito 2,7 bkm, takže rezerva je 0,7 bkm.
- Objekt Hradec Králové – Kovová, rekonstrukcí získáno cca 21 bkm, skutečná rezerva je 3 bkm.
- Objekt Trutnov, rekonstrukcí získány cca 4 bkm, skutečná rezerva je 0,97 bkm.

Moravský zemský archiv v Brně

- Objekt Pelhřimov, po převzetí objektu bývalé spisovny okresního úřadu a její úpravě získáno cca 800 bm úložné plochy.

Zemský archiv v Opavě

- Objekt Opava, rekonstrukcí pro účely Státního okresního archivu v Opavě v roce 2017 získány cca 3,1 bkm úložné plochy, reálná rezerva činí cca 1 bkm.
- Objekt Krnov, postupnou adaptací v roce 2017 bylo získáno cca 6 bkm úložné plochy.

Celkem získáno 88,3 bkm, reálná rezerva však jen cca 25 bkm.

Archiv	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		Součet 2010 až 2020	2021				Součet 2010 až 2021 v evidenci NAD	Celkový stav evidence NAD archiválií v péči st. archivů (začátek roku 2022)	
	bm	bm	bm	bm	bm	bm	bm	bm	bm	bm	MB	bm		Změny v evidenci NAD		Změny v uložení archiválií v archivu			bm	bm
														bm	MB	bm	MB			
NA	1 976,10	1 087,27	1 404,13	1 395,72	937,06	743,21	1 512,36	728,72	966,01	715,21	507,97	531 744,00	11 973,76	655,02	22 548,00	655,56	22 548,00	12 628,78	131 670,09	4 509,78
SOA Praha	651,72	712,38	397,76	903,83	1 021,57	848,33	1 487,27	499,43	562,00	764,05	634,88	3 978 938,00	8 483,22	1 290,33	3 306,00	1 289,73	3 306,00	9 773,55	84 427,41	401,93
SOA Třeboň	351,83	276,72	295,81	362,82	797,85	491,41	297,15	689,78	313,90	297,05	326,12	24 116,00	4 500,44	241,12	206,00	241,05	206,00	4 741,56	53 563,22	15,68
SOA Plzeň	557,93	627,93	523,64	383,97	545,28	506,33	360,44	506,19	495,03	555,89	550,42	311 561,00	5 613,05	396,94	7 076,00	396,95	7 076,00	6 009,99	56 328,92	630,68
SOA Litom.	597,57	605,34	537,31	203,63	374,69	535,55	385,51	361,40	565,54	306,24	237,31	17 225,00	4 710,09	396,09	3 430,00	396,99	3 430,00	5 106,18	53 289,42	306,14
SOA Zámorsk	1 377,59	1 052,46	618,79	740,69	674,63	1 193,15	436,53	555,47	820,67	561,22	389,89	171 626,00	8 421,09	652,52	2 989,00	652,59	2 989,00	9 073,61	72 813,66	650,87
MZA Brno	1 189,34	1 430,40	1 212,93	1 179,17	1 451,61	1 095,71	746,79	842,07	1 002,23	555,67	618,93	88 134,00	11 324,85	619,87	19 431,00	619,87	19 431,00	11 944,72	130 060,61	449,19
ZA Opava	399,43	579,21	641,07	442,57	480,86	754,05	695,31	635,80	586,79	589,90	364,20	139 765,00	6 169,19	381,92	32 734,00	381,59	32 734,00	6 551,11	80 778,20	804,56
Celkem (bm)	7 101,51	6 371,71	5 631,44	5 612,40	6 283,55	6 167,74	5 921,36	4 818,86	5 312,27	4 345,23	3 629,72	526 310,90	61 195,79	4 633,81	91 720,00	4 634,33	91 720,00	65 829,50	662 931,53	7 768,83

Digitální archiválie
vybrané a uložené 2019
(GB) 4,35

Digitální archiválie
vybrané a uložené 2020
(GB) 526,31

Digitální archiválie
vybrané a uložené 2021
(GB) 91,72